

Uzaktan Eğitim Kapsamında İşlenen Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Öğrenci ve Veli Değerlendirmeleri*

Yusuf YILDIRIM^a

Yükleme: 03.03.2022; Kabul: 20.07.2022; Yayınlanma: 30.03.2022

DOI: 10.30855/gjes.2022.08.01.006

Anahtar Kelimeler:

Salgın,
Sosyal bilgiler,
Uzaktan eğitim,

Keywords:

Pandemic,
Social studies,
Distance education,

ÖZET

Bu çalışmada salgın döneminde uygulanan uzaktan eğitim sürecindeki sosyal bilgiler dersine yönelik veli ve ortaokul öğrencilerinin görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden olgu bilim (fenomoloji) deseni kapsamında gerçekleştirilmiştir. Araştırma 23 ortaokul öğrencisi ve 14 veli olmak üzere toplam 37 katılımcıyla yürütülmüştür. Araştırmada elde edilen veriler yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Toplanan veriler içerik analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Araştırma bulgularına göre, öğrenciler ve velilerin uzaktan eğitim sürecini genel olarak "olumlu" ve "verimli" olarak değerlendirdikleri saptanmıştır. Veliler, "eğitim ve öğretimin devam etmesi" ve "salgın süreci olmasından dolayı"; öğrenciler ise "eğitim öğretimin devam etmesi" ve "faydalı olması" gibi nedenlerden dolayı uzaktan eğitimin verimli olduğunu belirtmişlerdir. Olumsuz değerlendirenler ise "teknolojik imkânların yetersizliği", "internet sıkıntısı" ve "öğrencilerin ilgisizliği" gibi nedenler sıralamışlardır. Katılımcıların çoğu uzaktan eğitimin öğrencilerin akademik başarısına katkı sağladığını düşünmektedirler. Veli görüşleri incelendiği zaman öğrencilerde daha çok "internet bağımlılığının arttığı", "dijital oyunlara karşı düşkünlük yaşadığı" ve "teknolojik araçlara karşı aşırı bir ilgi oluştuğu"; ayrıca "öğrencilerin agresifleşmesi", "kardeşler arası geçimsizlik" görüldüğü tespit edilmiştir. Öğrencilerle yapılan görüşmelerde ise öğrencilerin "bilgisayar ve internet etkili kullanmayı", "EBA'yı aktif kullanmayı" ve "uzaktan eğitim uygulamalarını" öğrenmeleri gibi olumlu; "oyun düşkünlüğü", "internet bağımlılığı" gibi olumsuzluklar yaşadıkları saptanmıştır. Sonuçlar dikkate alınarak öğrencilere psikolojik destek verilmesi, eğitim sürecinde öğrencilerin aktif olacağı etkinlikler yürütülmesi ve uzaktan eğitim için gerekli alt yapı ve teçhizat imkânının sağlanması önerilmektedir.

a, İnegöl Milli Eğitim
Müdürlüğü
Erdem Beyazıt İmam Hatip
Ortaokulu,
Bursa, Türkiye
Orcid: 0000-0003-0035-8443
yusufyildirimakademik@
gmail.com

Bu makalenin bir kısmı 2021 ERPA Uluslararası Eğitim Kongreleri'nde sözlü bildiri şeklinde sunulmuştur.

Student and Parent Evaluations Regarding the Social Studies Lesson Taught as Distance Education

ABSTRACT

The purpose of this study was to determine the views of parents and secondary school students on the social studies course in distance education during the epidemic. The research was carried out within the scope of the phenomenology design, which is one of the qualitative research methods. The research was conducted with a total of 37 participants, 23 of whom were secondary school students and 14 were parents. The data obtained in the research were collected through a semi-structured interview form and a written form for those who could not participate in the interview. The collected data were analyzed by descriptive analysis method. According to the research results, it was determined that students and parents evaluated the distance education process as "positive" and "efficient" in general. Parents stated that distance education was efficient for continuing education and claimed it was the best thing to do during the pandemic period. Students also expressed it was efficient for the reasons such as continuing the lessons and being in contact with school. Those who evaluated it negatively listed reasons such as "lack of technological opportunities," "internet distress," and "indifference of students". Most of the participants think that distance education contributes to the academic success of students. When parents' opinions are examined, students mostly "addicted to internet", "indulged in digital games" and "raised interest in technological tools"; In addition, it has been determined that "students became aggressive", "incompatibility between siblings" were observed. In the interviews with the students, the positive results such as the students' learning to "use a computer and the internet effectively", "actively use EBA" and "distance education applications"; on the other hand negative consequences can be listed as "game addiction", "internet addiction". It is recommended to provide psychological support to students, to carry out activities in which students will be active during the education process, and to provide the necessary materials and equipment for distance education.

Bu makalenin bir kısmı 2021 ERPA Uluslararası Eğitim Kongreleri'nde sözlü bildiri şeklinde sunulmuştur.

Yıldırım, Y. (2022). Uzaktan eğitim kapsamında işlenen sosyal bilgiler dersine yönelik öğrenci ve veli değerlendirmeleri *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8(2), 249-272.
DOI: <https://dx.doi.org/10.30855/gjes.2022.08.02.006>.

GİRİŞ

Eğitim insan ve toplum hayatının vazgeçilmez bir ögesini oluşturmaktadır. İngilizce karşılığı olan "education", Latince "educare", Arapça ve Eski Türkçede "terbiye" kelimesiyle ifade edilen eğitim, insanların ve toplumların ikellikten olgunluğa doğru yolculuğunu ifade etmektedir. Eğitim, kişinin zihni, bedeni, duygusal, toplumsal yeteneklerinin, davranışlarının en uygun şekilde ya da istenilen bir doğrultuda geliştirilmesi, ona bir takım amaçlara dönük yeni yetenekler, davranışlar, bilgiler kazandırılması yolundaki çalışmaların tümü şeklinde tanımlanmıştır (Akyüz, 2012). Eğitimle ilgili ne kadar farklı tanımlamalar yapılmış olsa da genel itibarıyla eğitim bir süreç olarak ifade edilmektedir (Ertürk, 1988; Koçoğlu, 2020; Yeşilyaprak ve Uçar, 2007). Bu süreç içerisinde bireylerin kendini yetiştirerek olgunluğa erişmesi ve kendini gerçekleştirme beklenmektedir. Böylece bireylerin hem kendilerine hem de toplum yapısına faydalı bir hale gelmeleri hedeflenmektedir. Eğitim, bir toplumda, o toplumu oluşturan bireylerin kişiliklerini geliştirerek toplum hayatına katılmaları için onlara sunulan araçlar ve yöntemler toplamı olarak da tarif edilebilmektedir.

Eğitim tarihi incelendiği zaman, toplumun ihtiyaç ve şartları dikkate alınarak eğitimin birçok değişme ve gelişme gösterdiği görülecektir. Nitekim eğitim geçmişten günümüze kadar, birbirinden farklı sistemleri, öğrenme ortamlarını, materyalleri, kuramları, felsefeleri ve yaklaşımları kapsamaktadır (Koçoğlu, 2020). İnsanların ve toplumların öncelik verdiği ihtiyaçlara göre belirlenen eğitim yöntemleri de bu süreçte değişiklik gösteren öğelerden biri olarak kabul edilmektedir. Eğitim sürecinde farklı yöntemlerin kullanılmasının nedeni, bireyin daha iyi bir şekilde kendini gerçekleştirme ve toplum uyumunu kolaylaştırması şeklinde değerlendirilebilmektedir. İnsanlar daha çok bire bir, yüz yüze eğitimleri seçmiş olsa da bazı durumlar uzaktan eğitimi zorunlu kılmaktadır.

Uzaktan eğitim faaliyetlerini zorunlu kılan durumlardan birisi de 2019 yılında Çin'de başlayıp tüm dünyayı derinden etkileyen COVID-19 salgınıdır. Uzaktan eğitim genel olarak, öğrenci ile öğretmenin fiziksel ayrı ortamlarda bulunmaları ile gerçekleşen eğitimi ifade etmektedir (Akdemir, 2011). Uzaktan eğitimle, öğrencilerin belirlenen bir plan doğrultusunda bilgi ve yeterliliklerinin geliştirilerek kendilerini gerçekleştirmelerine katkı sağlanması hedeflenmektedir. Öğretmen ve öğrenciler eğitim sürecinde farklı ortamlarda ve farklı zaman dilimlerinde bulunabilmektedir. Bu eğitim, özellikle teknolojik imkânların ve teknik alt yapıların gelişmesiyle eş zamanlı ve interaktif bir şekilde yürütülmeye başlamıştır. Böylece iş hayatı ve ailevi konularda sınırlılıkları olan bireylerin uzaktan eğitim sürecine katılmalarına imkân sağlanmıştır.

Uzaktan eğitim hayat boyu eğitimin farklı bir yönünü oluşturmaktadır. İleri yaş seviyesindeki kişilerin uzaktan eğitim sürecine dâhil olması, üniversiteden mezun olanların ikinci üniversite eğitimi için başvurmaları, iş hayatından dolayı örgün eğitime fırsat bulamayanların katılma imkânına erişmesi, uzaktan eğitimi hayat boyu bir eğitim haline getirmiştir. Uzaktan eğitimde amaç ise eğitimin aksamasına sebep olan zaman ve coğrafya engellerini ortadan kaldırarak, gelişen teknolojiye ayak uydurabilen, zamandan ve mekândan etkilenmeden insan eğitimine katkı sağlayabilen sistemlerle insanlara eğitim-öğretim imkânı sunmak şeklinde ifade edilmektedir (Özbay, 2015). Yaşanan

salgından dolayı 2020-2021 yıllarında toplum ve bireyin sağlığını korumak içinde uzaktan eğitim çalışmaları yapılmaya başlanmıştır.

Uzaktan eğitim salgınla birlikte popüler bir özellik kazanmış olsa da geçmişi eskilere dayanan disiplinler arası bir saha olarak kabul edilmektedir. Türkiye’de ise uzaktan eğitim çalışmalarının dünyaya nispeten geç kalmış bir uygulama olduğu söylenebilir. Uzaktan eğitim, Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasından sonra 1924 yılında Türkiye’yi ziyarete gelen J. Dewey’in sunduğu raporlarla kavramsal olarak tartışılmaya başlanmıştır. Bu tartışmalar 1960’lı yıllara kadar sürmüştür (Bozkurt, 2017). 1950 yılında Türk eğitim sisteminde ilk uzaktan eğitim uygulamaları mektup ile öğretimle başlamıştır (İşman, 2005). 1970’li yıllarla birlikte orta eğitim düzeyinde başlayan uzaktan eğitim çalışmaları, 1980’li yıllarda Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi’nin kurulmasıyla yükseköğretim seviyesinde de faaliyet göstermiştir (Akdemir, 2011) Son zamanlarda Atatürk Üniversitesi, İstanbul üniversitesi vb. farklı üniversiteler de bu sürece dahil olarak alternatifler oluşturmaktadır.

Bilgi ve iletişim teknolojileri (BİT) alanında yaşanan gelişmeler (Bozkurt, 2017) uzaktan eğitim sürecini kolaylaştırmakla beraber çeşitlendirmiştir. Gazete, dergi, mektup gibi eş zamansız, televizyon gibi eş zamanlı ama tek yönlü; bilgisayar, tablet, cep telefonu gibi aletler aracılığıyla eş güdümlü/eş güdümsüz, tek yönlü/çift yönlü olarak gerçekleştirilmektedir. Zamanla öğrencilerin ve kendilerini geliştirmek isteyen bireylerin akın akın uzaktan eğitim çalışmalarına katılması, Anadolu Üniversitesi’nin girişimleri sonucu 2011 yılında TRT Okul kanalının yayın hayatına girmesini sağlamıştır. Türkiye’de Covid-19 salgınının görülmesiyle birlikte ilk ve orta düzeydeki okulların tatil edilmesinin hemen ardından, okula gelemeyecek öğrencilerin öğrenimlerinden geri kalmamaları için Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu ve Millî Eğitim Bakanlığı işbirliğiyle TRT EBA TV (İlkokul-Ortaokul-Lise) adı altında yeni bir uzaktan eğitim kanalı yayın yapmaya başlamıştır. Bilgisayar ve türevlerinin eğitim sürecinde kullanılmaya başlaması, uzaktan eğitim çalışmalarına yeni bir nitelik ve boyut kazandırmıştır.

Uzun bir süre önce insan hayatına giren bilgisayar, pek çok alanda aktif kullanılmaya başlanmıştır. Bu alanlardan birisi de eğitimidir. Eğitim sürecinde bilgisayar destekli etkinliklerin yapılması ve bilgisayarın eğitim ve öğretim faaliyetlerinde aktif kullanılması yapılan çalışmalara nitelik katmıştır. Zamanla internet ağının genişlemesi, buna bağlı olarak sosyal paylaşım siteleri üzerinden öğretmenlerin, ders esnasında kullanacakları materyallere ulaşmasına fırsat sunmuştur (Akdemir, 2011). Özellikle internet aracılığıyla görüntülü görüşme imkânının sağlanması ve çevrimiçi çoklu oturumların mümkün olması eğitim alanında da yenilikler getirmiştir. Bu yeniliklerden birisi de uzaktan eğitimidir. Bilgisayar teknolojilerinin ve internet alt yapısının gelişmesiyle artık uzaktan eğitim çalışmaları yeni bir özellik kazanmıştır. Uzunca yıllar uygulanan uzaktan eğitim çalışmalarında mekân ve zamana bağlı farklılıklar yaşanmıştır (Gunawardena ve McIsaac, 2013). Günümüzde ise teknolojik imkânların gelişmesiyle mekâna bağlı farklılıklar devam etse de zamana bağlı farklılıklar ortadan kalkmaya başlamıştır (Yıldırım, 2022). Gelişen teknoloji ve alt yapı imkânlarıyla uzaktan eğitim süreci eş zamanlı bir boyut kazanmıştır.

Uzaktan eğitim çalışmaları, gelişmekte olan teknolojik imkânların eğitim alanına sağladığı avantajlardan faydalanılarak yürütülen bir sistem olarak kabul edilmektedir (Özdemir

vd., , 2004). Türkiye eğitim tarihinde mektup ve posta ile yapılan çalışmalarla başlayan uzaktan eğitim çalışmaları, televizyon ve internet sistemlerinin desteğiyle online olarak devam eden bir sürece dönüşmüştür. Fizikî etkileşim olmadan ve aynı ortamın paylaşılmadığı bu eğitim öğretim faaliyetleri geleneksel eğitim çalışmalarıyla farklılık göstermektedir. Özellikle son iki yıldır tüm dünyada salgından dolayı zorunlu uzaktan eğitim çalışmaları yürütülmektedir. Fakat bu uzaktan eğitim çalışmaları daha önceki süreçlerde gerçekleştirilenlerden tamamen farklı bir özelliğe sahiptir.

2019-2020 eğitim öğretim yılı ikinci döneminin başlarından itibaren Türkiye’de görülmeye başlanan Covid-19 salgını, eğitim öğretim faaliyetlerini derinden etkilemiştir. Eğitim öğretim faaliyetlerine devam edebilmek için Türkiye’de bütün eğitim kademelerinde uzaktan eğitime zorunlu olarak geçilmiştir. Bundan dolayı zorunlu olarak uygulanmaya başlanan uzaktan eğitim çalışmalarının ne derece verimli olduğunun araştırılma ihtiyacı doğmuştur. Ayrıca çevrimiçi platformlarda ortaokul 5. 6. ve 7. sınıf seviyesinde uygulanan sosyal bilgiler dersinin öğrencilerin akademik başarısına ve sosyal gelişmelerine katkısı, eğitim sürecinde yaşanan teknik sorunlar, uygulanan öğretim çalışmalarının verimliliği gibi konulara ilişkin görüşler tespit edilmek istenmiştir. Bununla birlikte velilerin gözlem ve değerlendirmeleri ile uzaktan eğitim çalışmalarına yönelik tavsiyeleri de araştırma konuları arasındadır. Bu çalışmanın, uzaktan eğitim süreçlerinin tasarlanmasına katkı sağlanacağı düşünülmektedir. Ayrıca bu araştırma başta ebeveynlere ve alandaki araştırmacılara yol göstermesi açısından da önem taşımaktadır. Bundan dolayı bu araştırmanın, alana önemli bir katkı sunacağına inanılmaktadır.

Literatür incelendiği zaman pandemiyle birlikte uzaktan eğitime yönelik çalışmaların arttığı görülmektedir (Kaya ve Dilekçi, 2021; Turan ve Gürol, 2020; Yıldırım, 2022). Akademisyenlerin (Bower, 2001; Kaya vd., 2017; Kurnaz ve Serçemeli, 2020; Şeren, Tut ve Kesten, 2020) ve öğretmen adayları ve üniversite öğrencilerinin (Aksoğan, 2020; Er Türküresin, 2020; Karakuş vd., 2020), öğretmenlerin (Akgün ve Oran, 2021; Aydın ve Erol, 2021; Günaydın, 2021; Seyhan, 2021) uzaktan eğitim sürecine yönelik görüşleri incelenmiş olsa da ortaokul öğrencilerinin ve velilerin görüşünü tespit etmeye yönelik çalışma yok denecek kadar azdır. Oysa süreçten en çok etkilenenler arasında öğrencilerin ve velilerin olduğu söylenebilir. Bundan dolayı bu çalışmanın amacı, süreçten etkilenen öğrenci ve velilerin görüşlerini ortaya çıkarmak şeklinde belirlenmiştir. Bu kapsamda sosyal bilgiler dersini gören 5. 6. ve 7. Sınıf ortaokul öğrencisi ve velilerinin salgın döneminde uygulanan uzaktan eğitim sürecindeki sosyal bilgiler dersine yönelik görüşlerini ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Bu temel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Uzaktan eğitim sürecinin sosyal bilgiler dersinin işlendiği ortaokul 5. 6. ve 7. Sınıf öğrencilerinin akademik başarısına etkisi nasıldır?
2. Uzaktan eğitim sürecinin 5. 6. ve 7. Sınıf öğrencilerinin sosyal gelişmelerine katkısı var mıdır? Ne yöndedir?
3. Veli ve öğrencilere göre uzaktan eğitim sürecinde yaşanan sorunlar nelerdir?

YÖNTEM

Araştırma nitel araştırma perspektifinde yürütülmesi planlanmaktadır. Bundan dolayı nitel araştırma modellerinden biri olan olgubilim (fenomenoloji) kullanılmıştır. Yıldırım

ve Şimşek (2013), olgu bilimi farkında olunan ancak ayrıntılı bir anlayışa sahip olunmayan olgulara odaklanması şeklinde tarif etmişlerdir. Olgubilim, yaşanmış deneyimi değerlendirmeye odaklanan bir yöntem (Miller, 2003) olarak ifade edilmektedir. Uzaktan eğitim sürecinde işlenen sosyal bilgiler dersine yönelik veli ve öğrencilerin uzaktan eğitim deneyimlerini tespit etmeye yönelik olduğu için bu araştırmada olgubilim kullanılmıştır. Bu kapsamda araştırma boyunca üzerinde durulan olgu, uzaktan yürütülen sosyal bilgiler eğitimi çalışmalarına yönelik öğrencilerin ve velilerin algılarını ortaya çıkarmaktır.

Örnekleme

Çalışma grubu ortaokul öğrencileri ve onların velileri olmak üzere iki farklı şekilde oluşturulmuştur. Araştırmada çalışma grubunun belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Ölçüt örnekleme yöntemine göre, ölçüt, araştırmacı tarafından çalışmaya başlanmadan önce belirlenir. Ölçüt örneklemede mühim olan, örneklemin, belirlenen durumlar hakkında bilgi verme açısından zengin olmasıdır (Marshall, 1996). Bu araştırmanın ölçütleri;

1. Veliler için 5. 6. ve 7. sınıfta öğrencisi bulunmak ve öğrencisinin derse katılım sürecini gözlemlemiş olmak,
2. Öğrenciler için ise 5. 6. ve 7. sınıfta öğrenim görmek şeklinde belirlenmiştir.

Araştırmanın çalışma grubu, Bursa/İnegöl’de öğrenim gören 5. 6. ve 7. sınıf öğrencileri ve onların velilerinden gönüllü olanlardan oluşmaktadır. Araştırma verileri, araştırmacılar tarafından oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formu ve yazılı hale getirilmiş gözlem forumunun internet üzerinden ulaştırılması şeklinde toplanmıştır. Yüz yüze verilerin toplanması aşamasında salgın kurallarına dikkat edilmiştir. Katılımcı bilgileri Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1.

Katılımcılara Ait Betimsel Bilgiler

	Veli Belgileri	n	Öğrenci Belgileri	n
Veri toplama şekli	Yüz yüze	12		10
	İnternet Üzerinden	2		13
Cinsiyet	Kadın	8		9
	Erkek	6		14
Yaş	30 ile 40 arası	7	11 Yaş	10
	41 ile 50 arası	7	12 Yaş	7
			13 Yaş	6
Sınıf			5. Sınıf	10
			6. Sınıf	7
			7. Sınıf	6

Tablo 1 incelendiğinde araştırma sürecinde 25 katılımcıya yüz yüze görüşme şeklinde, 12 katılımcıya ise internet üzerinden ulaşılarak veriler toplandığı görülmektedir. Çalışma süresince 8’i kadın, 6’sı erkek olmak üzere 14 veli; 9’u kız ve 14’ü erkek olmak üzere 23 öğrencinin katılımıyla toplam 37 katılımcının görüşü alınmıştır. Velilerin 7’si 30-40 yaşları arasındayken 7’sinin ise 41-50 yaş arasında; öğrencilerin 10’u 11, 7’si 12 ve 6’sının 13 yaşında olduğu görülmektedir. Öğrencilerin 10’u 5. sınıf, 7’si 6. sınıf ve 6’sı 7. sınıfta

öğrenim görmektedir.

İşlem Basamakları

İlk olarak araştırma konusu belirlenmiştir. Araştırmada ortaokul öğrencileri ve bu öğrencilerin velilerinin salgın döneminde uygulanan uzaktan eğitim sürecindeki sosyal bilgiler dersine yönelik görüşlerini ortaya çıkarmaya odaklanılmıştır. Bu kapsamda yapılacak çalışmalara yönelik bir eylem planı hazırlanmıştır. Eylem planı doğrultusunda resmi izinler alınarak veli ve öğrenciler bilgilendirilmiştir. Gerekli bilgilendirmeler yapıldıktan sonra çalışmaya gönüllü olan bireylerle irtibata geçilmiştir. Araştırma verileri, araştırmacı tarafından oluşturulan yarı yapılandırılmış gözlem formu aracılığıyla mümkünse yüz yüze, değilse de yazılı form şeklinde internet üzerinden doldurularak elde edilmiştir. Yüz yüze verilerin toplanması aşamasında salgın kurallarına dikkat edilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Nitel yöntem kapsamında yürütülen çalışmada görüşme yöntemine başvurulmuştur. Bu araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen “yarı yapılandırılmış görüşme formu” kullanılmıştır. Görüşme çalışmalarında ortak konulara yönelerek farklı bireylerden benzer bilgilerin alınabilmesi amacıyla görüşme formu kullanılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Salgından dolayı görüşmenin mümkün olmadığı katılımcılar için ise görüşme formu yazılı hale getirilerek internet üzerinden doldurmaları sağlanmıştır.

Araştırmanın amacına yönelik literatür taramasının akabinde taslak sorular hazırlanmıştır. Hazırlanan sorular alan uzmanları tarafından incelenmiştir. Uzmanların dönütleri dikkate alınarak taslak formda uygun değişiklikler yapılmıştır. Görüşme formuna son şekil verilerek “öğrenci görüşme formu” ve “veli görüşme formu” olmak üzere iki farklı form oluşturulmuştur. Öğrenci görüşme formunda üç adet betimsel soru ve sondalarla birlikte dokuz adet görüşme sorusu; veli görüşme formunda ise dört adet betimsel soru ve sondalarla birlikte dokuz görüşme sorusu yer almaktadır. Araştırmanın ikinci aşamasında ise görüşme formu soruları yazılı form haline dönüştürülerek internetten katılımcılara ulaştırılmıştır.

Verilerin Analizi

Toplanan verilerin çözümlenmesi için içerik analiz yönteminden yararlanılmıştır. Bu yöntemle nitel olarak toplanmış olan veriler, temalar oluşturularak özetlenmekte ve yorumlanmaktadır. Yıldırım ve Şimşek’e (2006) göre bu işlemi yapmaktaki amaç, elde edilen bulguların düzenlendikten sonra yorumlanarak okuyucuya sunulmasıdır. Bundan dolayı kaydedilen görüşmeler transkript ve analiz edilmiştir. Yazılı formlarla toplanan veriler de analiz sürecine dâhil edilerek süreç zenginleştirilmiştir.

Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışmaları

Araştırma nitel yöntemlerle yürütüldüğü için güvenilirlik çalışmaları da nitel araştırmalara uygun bir şekilde gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırmalarda geçerlilik ve güvenilirlik için inandırıcılık, aktarılabilirlik ve teyit edilebilirlik işlemleri gerçekleştirilmektedir. Araştırma sürecinde inandırıcılık, aktarılabilirlik ve teyit edilebilirliğe yönelik yapılan işlemler aşağıda açıklanmıştır. Sonuçların inandırıcılığı bilimsel araştırmanın en önemli

ölçütlerinden biri olarak kabul edilir (Başkale, 2016). Nitel araştırmalarda geçerliliğin güvenilirlikten ziyade inandırıcılık (trustworthiness) olması gerektiği vurgulanmaktadır (Merriam, 2013).

Nitel çalışmalarda inandırıcılık çalışmanın geçerlilik ve güvenilirliği için ön şart olarak kabul edilmektedir. İnanırcılığı sağlamak için yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilerek ses kayıtları şeklinde toplanan veriler, araştırmanın ikinci aşamasında yazılı olarak gönderilen formlardan gelen dönütlerle birlikte değerlendirme sürecine dâhil edilmiştir. Bu işlemin gerçekleştirilmesindeki amaç veri toplama sürecinin çeşitlendirilmesidir. Araştırmacı çeşitlemesi ile veriler analiz edildikten sonra alanda uzman ve konuyla ilgili bir grup önünde sunulmuştur. Gruptan gelen görüşler çerçevesinde, analiz yapılan bulgular üzerinde düzenlemelere gidilmiştir. Böylece nitel çalışmalarda inandırıcılık yöntemlerinden biri olan uzman incelemesi de yerine getirilmiştir.

Bir diğer inandırıcılık yöntemi olan katılımcı teyidi de araştırma sürecinde kullanılan yöntemlerden birisidir. Katılımcı teyidi katılımcılara çalışma bulgularının kendi düşüncelerini doğru yansıtmadığını sormak şeklinde (memberchecking) tarif edilebilir (Başkale, 2016). Teyit süreci iki şekilde yürütülmüştür. İlk olarak görüşme esnasında görüşülen kişiye sorularak ifadelerinin teyidi sağlanmıştır. İkinci aşama ise görüşmelerde elde edilen kayıtlar yazılı hale getirildikten sonra görüşme yapılan veli ve öğrencilerden ulaşılabilenlere gösterilerek teyit alınmaya çalışılmıştır. Aktarılabirlik için ise görüşmede toplanan veriler ayrıntılı bir şekilde analiz edilmiştir. Ayrıca analiz sürecinde ve bulguların yorumlanması esnasında görüşmelerle elde edilen bulguların örneklendirilmesi amacıyla doğrudan alıntılar yapılmıştır. Doğrudan alıntı yapılırken veliler V1, V2, V3, V4, ... öğrenciler Ö1, Ö2, Ö3, Ö4,... şeklinde kodlanmıştır.

Etik Kurul İzin Belgesi

Bu araştırma Sakarya Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'nun 05.05.2021 tarihinde 34/24 sayılı kararı ile etik yönden uygun bulunmuştur.

BULGULAR

Araştırma sürecinde veli ve öğrenci görüşlerine odaklanılmıştır. Görüşmelerde elde edilen bilgiler, yazılı formlarla gelen bulgularla birleştirilerek tablolar halinde değerlendirilmiştir. Araştırma sürecine yönelik olarak öncelikle velilere ilişkin, daha sonra da öğrencilere ait bulgulara yer verilmiştir.

Velilere Ait Bulgular

Araştırma konusu uzaktan eğitime yönelik görüşleri ortaya çıkarmak olduğu için velilere ilk sorulan soru uzaktan eğitim sürecine ilişkin değerlendirmelerini tespit etmeye yöneliktir. Tablo 2'de uzaktan eğitim sürecine yönelik veli görüşlerine yer verilmiştir. Tablo 2'de verildiği gibi velilerin büyük bir kısmı (f:10) uzaktan eğitimi olumlu bulduklarını, geri kalanlar ise olumsuz (f:4) değerlendirdiklerini ifade etmişlerdir.

Tablo 2.*Uzaktan Eğitim Sürecine Yönelik Veli Görüşleri*

Kategori	Kod	f
Olumlu (f:10)	Eğitim öğretimin devam etmesi	10
	Salgın süreci olmasından dolayı	6
	Sosyal gelişimine katkı sağlama	3
	Psikolojik rahatlık sağlama	2
	Kişisel gelişimine katkı sağlama	1
Olumsuz (f:4)	Teknolojik yetersizlik	4
	İnternet problemleri	3
	Öğrencilerin ilgisizliği	2
	Süre yetersizliği	2
	Fiziki mesafe	2

Veliler, uzaktan eğitim sürecini başta eğitim öğretimin devam etmesi (f:10) olmak üzere salgın döneminde yapılabilecek en iyi yöntem olması (f:6), sosyal gelişimine katkı sağlama (f:3), psikolojik rahatlık sağlama (f:2) ve öğrencilerin kişisel gelişimine katkı sağlama (f:1) gibi nedenlerden dolayı olumlu bulmuşlardır. Olumsuz değerlendiren veliler ise başta teknolojik yetersizlik (f:4) olmak üzere internet problemleri (f:3) ve öğrencilerin ilgisizliği (f:2) gibi nedenler belirtmişlerdir. Velilerle yapılan görüşmelerden örnek doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir.

V13: *“Salgın döneminde, böyle bir imkânımızın olması şükredilecek bir durum. Çünkü çocuklarımız için en iyi seçenektir. Özellikle canlı dersler daha verimli, onlar kadar olmasa da EBA TV de önemli bir imkândır. Yüz yüze eğitimle kıyaslırsak, o kadar verimli değil. Fakat salgın şartlarına ve okul olmamasına göre düşünürsek, isteği olan öğrenciler için verimli geçiyor. Fakat tabii ki öğrenci motivasyonu zor oluyor ve işin sosyalleşme ve eğitim kısmı eksik kalıyor.*

V9: *“İlk zamanlar çok büyük sıkıntılar yaşadık. Çocukların internet sorunu oldu, internet sıkıntısı oldu. Derse katılımı yetişemedikleri oldu, önemsemedikleri oldu. Ama daha sonra yavaş yavaş zamanla yerine oturdu. Şu son zamanda hiçbir sıkıntısı yok”.*

V3: *“Ülkemizde çok verimli geçtiğini ben düşünmüyorum. Şundan dolayı, yani öğrenciden kaynaklanan pek çok imkânsızlık var. Her öğrenci uzaktan eğitime katılma imkânı bulamıyor. Öğrencinin ilgisizliğinden kaynaklanan bir verim düşüklüğü var.”*

Velilere yöneltilen ikinci soru ise salgın döneminde uygulanan uzaktan eğitim çalışmalarının öğrencilerin akademik başarısına katkısına yönelik görüşlerini tespit etmeye yöneliktir. Tablo 3'te uzaktan eğitim sürecinin öğrencilerin akademik başarısına yönelik veli görüşlerine yer verilmiştir. Tablo 3'te görüldüğü gibi velilerin 11'i olumlu olarak katkısının olduğunu belirtirken 3'ü akademik başarısına katkısının olmadığını ifade etmiştir.

Tablo 3.*Uzaktan Eğitim Sürecinin Öğrencilerin Akademik Başarisina Yönelik Veli Görüşleri*

Kategori	Kod	f
Evet (f:11)	Eğitim öğretimin devam etmesi	9
	Ders tekrarı yapılması	4
	Dersleri takip etme	2
	Ek çalışmalar yapması	1
Hayır (f:3)	Süre yetersizliği	2
	İletişim problemleri	1

Veliler, uzaktan eğitim sürecinin başta eğitim öğretimin devam etmesi (f: 9) olmak üzere ders tekrarı yapılması (f: 4), öğrencilerin dersleri takip etmesi (f: 2) gibi nednelerden öğrencilerin akademik başarısına katkı sağladığını düşünmektedirler. Velilerin şikayet ettikleri konu ise süre yetersizliği (f: 2) ve iletişim problemleri (f: 1) şeklinde olduğu görülmektedir. Görüşmelere yönelik doğrudan alıntılar:

V1: *“Derslerin tekrarını yaptılar, evde zamanın boş değil de daha verimli geçirdiğine inanıyorum.”*

V9: *“Tabi ki okula geldikleri kadar etkisi olmadı, bir performans düşüklüğü oldu. Hem kendilerinde hem derslerinde... Ama elimizden gelen yapacak bir şey olmadığı için idare ediyoruz.”*

V8: *“A. için bir avantajdı. Diğer öğrencilere fark atacak çalışmalar yaptı.”*

V14: *“Ayrıca bir katkısı olduğunu düşünmüyorum. Öğrencinin kendi motivasyonu ve veli ilgisi, öğretmenin ilgisi durumu çok etkiliyor.”*

Görüşme esnasında velilere sorulan bir diğer soru ise sosyal bilgiler dersi başta olmak üzere uzaktan eğitim sürecinde ne tür zorluklar yaşadıklarına dairdir. Velilerin vermiş olduğu cevaplar aşağıdaki Tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4.*Uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerin yaşadıkları sorunlara yönelik veli görüşleri*

Kod	f
İnternet problemi	10
Öğrenci ilgisizliği	4
Evde birden fazla öğrenci bulunması	3
Uzaktan eğitim sürecine alışma	1
Teknoloji bağımlılığı	1

Tablo 4 incelendiğinde velilerin en çok karşılaştıkları problemin internetle ilgili olduğu (f: 10) görülmektedir. Daha sonra öğrencilerin ilgisizliği (f: 4) ve aynı evde birden fazla öğrencinin bulunması (f: 3) da yaşanan diğer zorluklar arasında yer almaktadır.

V13: *“Birden çok çocuğum derse girdiği için, cihaz sıkıntısı veya internet faturası gibi sorunlar yaşadım. Ayrıca, ev ortamında, aynı anda iki çocuğum derse girmesi, çocukların derse odaklanmasına mani oluyordu.”*

V13: *“Başta çok yaşadık. Evde birkaç kardeşi ve abisi de var. İnternete yüklenilince kasti.”*

V7: "İlk zamanlarda alışmakta zorlandılar, internet sorunu oldu. Uzaktan eğitime alışmak zordu okuldan çıkınca. Ama şimdi daha düzenli bakıyorum. ... daha oturdu yani yerine"

V4: "Bilgisayarın kabul etmemesi, dersten atması ve çocuğun biraz daha hani isteksiz olması, okula gidip geldiği gibi istekli olmaması."

Velilere yöneltilen bir diğer soru ise başta sosyal bilgiler dersi olmak üzere uzaktan eğitim sürecine ilişkin nasıl hazırlık yapıldığını belirlemeye yöneliktir. Velilerle yapılan görüşmelerde uzaktan eğitim sürecine yönelik önceden hazırlık yapıldığı anlaşılmıştır. Bu hazırlıklardan bir kısmı öğrenciler tarafından yapılırken diğer kısmının veliler tarafından yapıldığı görülmektedir. Uzaktan eğitim sürecinde derslere yönelik hazırlıklara ilişkin veli görüşleri Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5.

Uzaktan eğitim sürecinde derslere yönelik hazırlıklara ilişkin veli görüşleri

Grup	Kod	f
Öğrenci	Derse hazırlanma	9
	Ders araç gereçlerini hazırlama	3
Veli	Öğrenci için oda hazırlama	4
	Öğrenciye hatırlatma	3
	Aile programlarını iptal etme	2
	Ders sürecinde televizyon izlenmeme	1

Tablo 5'te de gösterildiği gibi öğrenciler dersler için kendisi hazırlandığı (f: 9) ve ders araç gereçlerini önceden hazırladıkları (f: 3); velilerin ise öğrenci için ayrı bir oda hazırladığı (f: 4), öğrenciye dersleri hatırlattıkları (f: 3), misafir alma ve misafirlğe gitme gibi programlarını (f: 2) iptal ettikleri ve ders esnasında televizyon izlemedikleri (f: 1) tespit edilmiştir. Görüşmeye yönelik doğrudan alıntılar aşağıdaki gibidir:

V1: "Kendi sorumluluğunu biliyor. O sorumluluğu çok şükür yerleştirmişiz. ... kendi saatini kurmuş kalkmış katılmıştır yani"

V12: "Genellikle defterini kitabını hazır ediyordu. Bilgisayarın önünde açıyordu ve bekliyordu"

V4: "Kendi hazırlığını kendisi yapıyor. Biz çok şey yapmıyoruz. Ama uyarılarda da bulunuyoruz. ... Kendi ortamını kendisi hazırlıyor. Televizyon açılmıyor, ona göre ortam hazırlanıyor."

V2: "Bir programımız varsa o saatlerde iptal ediyorduk, o programımızı. Ona ait ayrı bir oda ayırıyorduk. Bu şekilde derslerine giriyordu."

Katılımcı velilere sorulan bir diğer soru ise uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerin başta sosyal bilgiler dersi olmak üzere ödevlerini nasıl yaptıklarına yöneliktir. Tablo 6'da uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerin ödevlerini yapma şekillerine yönelik veli görüşlerine yer verilmiştir.

Tablo 6.

Uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerin ödevlerini yapma şekillerine yönelik veli görüşleri

Kategori	Kod	f
Nasıl	Teknolojik araçları kullanma	6
	Sosyal medya aracılığıyla	3
	EBA destekli olarak	2
	Yarımcı kaynaklarla	1
Kiminle	Kendisi	6
	Aile yardımıyla	2
	Arkadaşlarıyla	1

Uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerin sosyal bilgiler ödevlerini genellikle teknolojik araçları kullanarak (f: 6), sosyal medya üzerinden (f: 3), EBA destekli olarak (f: 2), kendi başına (f: 6), aileden yardım alarak (f: 2) ve arkadaşlarıyla birlikte (f: 1) yaptıkları veliler tarafından belirtilmiştir. Bu kodlara yönelik doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir.

V1: "Kendi odasında tabletinde ödevlerini yapıyor."

V3: "Ödevlerini gayet güzel yaptı. WhatsApp gruplarından öğretmenlerinin gönderdiği. Arkadaşlarıyla da istişare ederek paylaşarak..."

V4: "Genellikle odasında tek başında ya da bizim yardımımızla yapıyor."

V8: "Benim direktiflerimle söylediğim saatlerde şunları yap. Artı öğrendiği derslerle ilgili kaynak kitaplardan sorular çözerek, internetten benim indirdiğim yaprak testler var onlarla kendini geliştirmeye çalışıyor."

Velilere görüşme esnasında uzaktan eğitim sürecinin öğrenciler üzerinde bir etkisinin olup olmadığı sorulmuştur. Velilerin vermiş olduğu cevaplar bağımlılık ve davranış bozukluğu kategorileri altında incelenmiştir. Uzaktan eğitim sürecin öğrenciler üzerinde oluşturduğu etkiye yönelik veli görüşleri Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7.

Uzaktan eğitim sürecin öğrenciler üzerinde oluşturduğu etkiye yönelik veli görüşleri

Kategoriler	Kod	f
Bağımlılık	İnternet bağımlılığı	5
	Dijital oyun düşkünlüğü	4
	Teknoloji bağımlılığı	3
Davranış bozukluğu	Agresifleşme	3
	Kardeşler arası geçimsizlik	2
	Olumsuz davranış	2
	Bilgisayarın olumsuz kullanımı	1
	İçine kapanma	1

Tablo 7 incelendiğinde uzaktan eğitim sürecinde bağımlılık kategorisi altında öğrencilerin internet bağımlılığının arttığı (f: 5), dijital oyunlara karşı düşkünlük yaşadığı (f: 4) ve teknolojik araçlara karşı aşırı bir ilgi olduğu (f: 3) görülmektedir. Davranış bozukluğu kategorisi altında ise öğrencinin agresifleşmesi (f: 3), kardeşler arası geçimsizlik (f: 2) ve olumsuz davranışlar (f: 2) görüldüğü tespit edilmiştir. Velilerin görüşlerine yönelik

doğrudan yapılan alıntı örnekleri aşağıda verilmiştir:

- V10: *“Oyuna bağlılığı daha çok arttı. Aşırı derecede. Bunun bir arkadaş grubu var. Grupla internet üzerinden.”*
- V8: *“Teknoloji bağımlılığı çocuklarda bir bağımlılık haline geldi. Özellikle teneffüste, ders aralarında veya ders bitiminde telefonu eline alıp kullanmayı bir alışkanlık haline getirdi. Bu oyunla da kendini gösterdi. Şimdi artık çocuklarımızı bu telefon ve bilgisayardan geri alamıyoruz. Çocuklarımızı kaybettik diye de bir korkum var.”*
- V9: *“Arkadaşlarıyla olamaması, burada okul ortamında bulunamaması birazcık onların da içine kapanıklık yaptı.”*
- V7: *“Biraz oyuna düşkünlük oldu, ders aralarında hemen oyuna geçiyor”*
- V6: *“İnternetle alakalı olarak pek fazla içli dışlı olan bir aile değildik. Telefonlarımız vardı, haftada bir izlediğimiz bir dizimiz vardı. Üç çocuğum var daha çok biz oynayarak evde vakit geçiriyorduk. Ama maalesef şu anda dört beş saati bilgisayar başında geçirmek ders için. Sonrasında verilen ödevler, ... derslerini yapmaya çalışırken kardeşlerinin ses çıkartması, yanına gelmesi, dikkatini dağıtması bu sefer de agresifliğini tetikledi. Kardeşler arasında huzursuzluk, bir bağırma, kaogaya dönüştü.”*

Görüşme esnasında velilere sorulan son soru ise uzaktan eğitim sürecinin daha verimli geçmesi için önerilerini tespit etmeye yöneliktir. Böylece sosyal bilgiler eğitimi ve tüm dersler için uzaktan eğitim sürecine yönelik veli tavsiyeleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda Tablo 8’de uzaktan eğitim sürecinin verimli geçmesine yönelik veli görüşlerine yer verilmiştir:

Tablo 8.

Uzaktan eğitim sürecinin verimli geçmesine yönelik veli görüşleri

Kategori	Kod	f
Öğrenciye yönelik	Öğrencilerin motive edilmesi	4
	Veli iletişimi	3
	Öğrencilerle bireysel ilgi	2
	Öğrenci katılımının sağlanması	1
	Öğrenci takibi	1
Derse yönelik	Ödev verilmeli	3
	Teknolojik imkân sağlanması	2
	Ders saatlerinin artması, Görsel materyallerden yararlanılması	2 1

Tablo 8 incelendiğinde velilerin önerileri “öğrencilere” ve “ders sürecine” yönelik olmak üzere iki kategoriye ayrılmıştır. *Öğrenci kategorisine* yönelik veli görüşleri, öğrenci motive edilmeli (f: 4), veli ile iletişim kurulmalı (f: 3), öğrenciyle bireysel ilgilenilmeli (f: 2); *ders kategorisine* yönelik ise ödev verilmeli (f: 3), öğrencilere teknolojik imkân sağlanması (f: 2) ve ders saatlerinin artırılması (f: 2) şeklinde kodlanmıştır. Veli görüşlerine yönelik doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir.

- V13: *“Öğrencimizi derse katılmaya mecbur edecek ödüllendirmeler veya yaptırımlar*

olmalı. İnternet ücreti konusunda mali durumu iyi olmayan veliler desteklenmeli. Öğrencimizin derslerde kameralarını açmaları iyi olacağı için, güvenilir kanallar üzerinden yapılmalıdır dersler.”

V14: “İlkokullar için süre az ve müfredat seyreltilmiş olmalı çocuklar gerçekten bunaldılar. Daha az ama daha nitelikli olmalı süreç. Veli-öğretmen ve öğrenci işbirliği olmalı. Gerçekten de zorlayıcı bir sürecin içerisindeyiz.”

V11: “Öğretmenlere tavsiyem bilgi olarak öğrencilere tekrarını sorsunlar. Ben bunu öğrettim bu çocuk bunu öğrendi diye bırakmasınlar. ... isterim ki hoca soru sorsun, ödev versin. Diyorlar ki biz ödev istemiyoruz. Ödev karşımız. Hayır ben karşı değilim hocam. Çünkü bu uzaktan süreçte ne kadar ödev verilirse o çocuk o kadar başarıya gideceğine ben inanıyorum.”

V3: “Öğrencilerin katılım noktasında mazeretinin olmaması gerekiyor. Sınıftaki tüm öğrencinin uzaktan eğitim sürecine katılması gerekiyor. Öğretmenlerimizin görsel materyaller kullanması. Öğrenciler ders esnasında yatabiliyor. Ev ortamındaki rahatlık dersin verimini düşürüyor.”

Öğrencilere Ait Bulgular

Yürütülen çalışmada uzaktan eğitim sürecinde sosyal bilgiler dersine yönelik öğrenci görüşleri çalışmanın ikinci kısmını oluşturmaktadır. Bu kısımda öğrencilerle yüz yüze yapılan görüşmelerden ve internet üzerinden toplanan yazılı hale dönüştürülmüş formlardan gelen veriler işlenmektedir. Öğrencilere sorulan ilk soru salgın sürecinde yürütülen uzaktan sosyal bilgiler öğretimine ilişkin görüşlerini tespit etmeye yöneliktir. Öğrencilerin vermiş olduğu cevaplar Tablo 9’da kategoriler ve kodlar şeklinde verilmiştir.

Tablo 9.

Uzaktan sosyal bilgiler öğretimi sürecine yönelik öğrenci görüşleri

Kategori	Kod	f
Eğitim süreci	Eğitim öğretimin devam etmesi	12
	Faydalı olması	7
	Dikkat dağınıklığını önlemesi	2
Toplumsal durum	Sosyal destek	6
	Salgın süreci olmasından dolayı	4

Öğrenciler uzaktan sosyal bilgiler derslerini genel olarak olumlu bulmuşlardır. Öğrencilerin vermiş olduğu cevaplar eğitim süreci ve toplumsal durum kategorilerine ayrılmıştır. Öğrenciler eğitim öğretimin devam etmesi (f: 12), faydalı olması (f: 7), dikkat dağınıklığının önlenmesi (f: 2), sosyal destek sağlaması (f: 6) ve içinde bulunulan salgın şartlarından dolayı (f: 4) uzaktan eğitim sürecini olumlu bulmuşlardır. Öğrencilere ait doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir.

Ö11: “Okuldaki kadar verimli değil ama yine de çalışarak başarılı olunabiliyor”

Ö4: “Güzeldi fakat daha uzun olsaydı daha güzel olabilirdi. ... eğlenceliydi, zamanımız geçiyordu. Arkadaşlarımın sesini duyabiliyordum. Öğretmenlerimi duyabiliyordum o yüzden güzeldi.”

Ö3: “Çok yararlı ve güzel geçtiğini düşünüyorum. ... bu süreçte bu zorluklar altında eğitim görmeye çalışıyoruz. Bu da az da olsa zor oluyor ama yine de güzel geçti”

Ö2: “Yanımda dikkatimi dağıtacak bir şey olmadığı için daha iyi anlayabiliyorum”

Ö5: “Arkadaşlarımla bağımlı koparmadım, yine uzaktan olsa bile devam ettim.”

Öğrencilere sorulan bir diğer soru ise uzaktan eğitim sürecinde sosyal bilgiler dersinin nasıl geçtiğine yöneliktir. Uzaktan eğitim sürecinde sosyal bilgiler öğretiminin verimliliğine yönelik öğrenci görüşleri Tablo 10’da gösterilmiştir:

Tablo 10.

Uzaktan eğitim sürecinde sosyal bilgiler öğretiminin verimliliğine yönelik öğrenci görüşleri

Kategori	Kod	f
Verimli	Yeni şeyler öğrenme	11
	Ders işleme	7
	Öğretmen takibi	3
	Odaklanma	2
Verimsiz	Bağlantı problemleri	9
	Sistem sorunları	3
	Dikkat dağınıklığı	2
	Süre yetersizliği	1

Yapılan görüşmelerde öğrencilerin büyük bir kısmı uzaktan eğitim sürecinde sosyal bilgiler dersinin verimli geçtiğini belirtmiştir. Nedeni sorulduğunda ise yeni şeyler öğrenme (f: 11), ders işleme (f: 7), derse odaklanma (f: 2) ve öğretmen takibi (f: 3) şeklinde cevaplar verilmiştir. Bir kısım öğrenci ise verimsiz geçtiğini belirtmiştir. Onlar ise bağlantı problemleri (f: 9) sistemsel sorunlar (f: 3), dikkat dağınıklığı (f: 2) ve süre yetersizliği (f: 1) gibi cevaplar vermişlerdir. Öğrencilerin vermiş olduğu cevaplara ilişkin doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir.

Ö3: “Gayet verimli geçiyor. Hiç eğitim görmemektense uzaktan, ekrandan bile olsa az da olsa yararları var. Hocalarımız ellerinden gelenleri yapıyorlar. Her şeyi bize bütün imkânları sunup bize en iyi şekilde öğretmeye çalışıyorlar.”

Ö7: “Yüz yüze eğitimden bir tık daha az anlıyorum dersleri. Çünkü ses sorunu olduğunda istediğim soruları soramıyorum. Ama onun dışında bir sıkıntım, sorunum yok.”

Ö4: “Çok değil ama verimli geçiyor. ... dersler kısa, uzaktan eğitimde dersten kopuyor, yani dersten atabiliyor. O yüzden çok da fazla anlayamayabiliyoruz dersleri.”

Ö9: “Bazen internet kötüydü, orada dersten düşüyordum. ... bazen insanların dikkati dağılabiliyor.”

Öğrencilere sorulan üçüncü soru ile uzaktan eğitim sürecinin sosyal bilgiler ders başarısına etkisinin olup olmadığını belirlemek amaçlanmıştır. Görüşme yapılan ve internet üzerinden veri toplanan öğrencilerin büyük çoğunluğu (f:19) akademik başarısına katkısının olduğunu belirtirken bir kısmı (f:6) olmadığını ifade etmiştir. Öğrencilerin vermiş olduğu cevaplar Tablo 11’de verilmiştir:

Tablo 11.

Uzaktan eğitim sürecinde işlenen sosyal bilgiler dersinin öğrencilerin akademik başarısına etkisine yönelik öğrenci görüşleri

Kod	f
Uzakatan Eğitimin Akademik Başarılarına Katkı Sağlamakta	19
Uzakatan Eğitimin Akademik Başarılarına Katkı Sağlamamakta	6
Derslerin devam etmesi	13
Boş kalmama	5
Okulla bağlantı kurma	3
Öğretmenlerle iletişim içinde olma	2

Tablo 11’de öğrencilerin sosyal bilgiler dersinin başarılı bir şekilde geçtiğini düşünme nedenleri verilmiştir. Buna göre derslerin devam etmesi (f: 13), boş kalmama (f: 5), okulla bağlantı kurma (f: 3) ve öğretmenlerle iletişim içinde olma (f: 2) öğrencilerin başta sosyal bilgiler dersi olmak üzere uzaktan eğitim sürecinin akademik başarılarına katkı sağladığını düşünme nedenleri arasında yer almaktadır. Öğrencilere ait doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir.

Ö20: “Evet çünkü eğer hiç ders olmasaydı notlarım çok kötü olurdu.”

Ö17: “Hayır düşünmüyorum ...çünkü çoğu zaman derslerden hiçbir şey anlamıyorum ve sık sık internet sorunu yaşıyorum.”

Ö8: “Çünkü orada dersleri hoca söylüyor ben de onları tekrar ediyorum. ... konuyla ilgili test çözdüğümde konuyu daha iyi anlamamı sağlayabiliyor.”

Ö3: “Oldu tabi ki. Başka sorum olduğunda direk sorabiliyorum. Diğer şekilde videolardan izleyerek pek olmuyordu ama. Bu uzaktan eğitimde hocalarımı, arkadaşlarımı görerek daha iyi vakit geçirip en azından okuldan kopmuyorum.”

Öğrencilere yöneltilen bir diğer soru ise uzaktan eğitimle işlenen sosyal bilgiler dersi sürecinde karşılaştıkları problemleri belirlemeye yöneliktir. Öğrencilerin 17’si problem yaşadıklarını belirtirken 6’sı problem yaşamadıklarını dile getirmiştir. Uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerin yaşadıkları sorunlara yönelik öğrenci görüşleri Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12.

Uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerin yaşadıkları sorunlara yönelik öğrenci görüşleri

Kod	f
Bağlantı kaynaklı	15
Sistem sorunları	9
Cihaz kaynaklı	6
Ortam kaynaklı	5
Dersleri anlayamama	1

Öğrencilerin uzaktan sosyal bilgiler dersi işlerken en çok karşılaştığı problemler bağlantı kaynaklı problem (f: 15), sistem sorunları (f: 9), cihaz kaynaklı (f: 6), ortam kaynaklı sorunlar (f: 5) ve dersi anlayamama (f: 1) şeklinde sırasıyla kodlanmıştır. Öğrencilerle yapılan görüşmelere ilişkin doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir.

- Ö6: "Bazen mikrofonum açılmıyor, bazen sesim gitmiyor. Bazen hocanın sesini alamıyorum. Zorluklar çekiyorum."
- Ö16: "Canlı ders olarak internet kesintisi, zoom veya EBA'da kasma, ses veya görüntü kesilmesi"
- Ö21: "En çok internet kesildi kardeşimle derslerimiz aynı saate denk geldi"
- Ö23: "İnternetim olmayınca derse giremiyorum mesela köydeyim internet yok derse giremiyorum."

Öğrencilere uzaktan eğitim sürecinde sosyal bilgiler dersi için nasıl hazırlık yaptıkları sorulmuştur. Öğrencilerin vermiş olduğu cevaplar Tablo 13'te gösterilmiştir:

Tablo 13.

Uzaktan eğitim sürecinde sosyal bilgiler dersine hazırlık yapmalarına yönelik öğrenci görüşleri

Kategori	Kod	f
Ders Öncesi Hazırlık	Ders araç-gerecini hazırlama	8
	Zamanında girme	4
	Erken kalkma	3
	Akşamdan hazırlanma	1
Derse Yönelik Hazırlık	Ödevleri yapma	7
	Büyüklerden yardım alma	3
	Dersle ilgili araştırma yapma	3
	İşlenecek derse göz atma	1

Öğrencilerin uzaktan eğitim sürecinde sosyal bilgiler dersi için yapılan hazırlığa ilişkin vermiş olduğu cevaplar ders öncesi ve derse yönelik olmak üzere iki kategoriye ayrılmıştır. Ders öncesi hazırlık olarak ders araç gerecini hazırlama (f: 8), zamanında derse grime (f: 4), erken kalkma (f: 3) ve akşamdan hazırlık yapma (f: 1); derse yönelik hazırlık ise ödevleri yapma (f: 7), büyüklerden yardım alma (f: 3), işlenecek derse göz atma (f: 1) ve dersle ilgili araştırma yapma (f: 3) şeklinde kodlanmıştır. Öğrencilerden yapılan doğrudan alıntılar aşağıdaki gibidir.

- Ö2: "Dersten beş dakika önce odaya giriyorum. Defterimi kitabımı çıkartıyorum dersi bekliyorum."
- Ö22: "Derslere giremezsem arkadaşlarımdan ödevleri öğreniyorum ya da EBA üzerinden gönderilen ödevleri yapıyorum."
- Ö17: "Eğer konu ile ilgili kitabım varsa kitaptan, yoksa aile büyüklerimden veya internetten (araştırma yapıyorum)."
- Ö3: "Hemen kalkar kalkmaz derse oturmuyorum. Bir yarım saat, bir saat öncesinde kalkıyorum. Dinç de oluyorum. Daha sonra defterlerimi kitaplarımı hazırlayıp masada yapıyorum dersimi, yatakta değil."
- Ö19: "İnternetten bakarak ve büyüklerimiz evde olduğu için onlara soruyordum."

Öğrencilere yöneltilen sorulardan birisi de uzaktan eğitim sürecinde ödevlerini nasıl yaptıklarına yöneliktir. Öğrencilerin vermiş olduğu cevaplar "nasıl" ve "kimle" yaptıkları şeklinde iki kategoriye ayrılmıştır. Tablo 14'te uzaktan eğitim sürecinde sosyal bilgiler ödevlerini nasıl yaptıklarına yönelik öğrenci görüşlerine yer verilmiştir:

Tablo 14.

Uzaktan eğitim sürecinde sosyal bilgiler ödevlerini nasıl yaptıklarına yönelik öğrenci görüşleri

Kategori	Kod	f
Nasıl	İnternette araştırarak	12
	EBA aracılığıyla	7
	Zamanında	4
	Sosyal medya aracılığıyla	1
Kiminle	Kendim	9
	Ailemden yardıma	5
	Öğretmenlerle	4
	Arkadaşlarımla	1

Uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerin ödevlerini internette araştırarak (f: 12), EBA üzerinden (f: 7), zamanında (f: 4), sosyal medya üzerinden (f: 1) yaptıkları görülmüştür. Ayrıca öğrenciler ödevlerini kendi başlarına (f: 9), aileden yardım alarak (f: 5), öğretmenlerle iletişim içinde (f: 4) ve arkadaşlarıyla birlikte (f: 1) yaptıklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerin soruya verdikleri cevaplara ilişkin doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir.

- Ö1: "Hocaların verdiği ödevleri bir kâğıda yazıp zamanında odamda internette lazım olduğunda onunla birlikte yapıyorum."
- Ö9: "Ödevlerimi yaptıktan sonra genellikle hocalara atıyorum. Genellikle bilgisayardan araştırıyorum. Yapamadığım zaman babamdan falan yardım alıyorum."
- Ö3: "Ödevlerimi hocalarım WhatsApp gruplarına atıyorlar. Biz de oradan bazen arkadaşlarımızla beraber yapıyoruz. Bazen tek başımıza yapıyoruz."
- Ö4: "Odamda, tek başıma zorlandığım yerlerde ailemden yardım alarak. ... Eğer ailem de bilmiyorsa ben de bilmiyorsa araştırma ödevlerimi internette yararlanarak."

Öğrencilere sorulan son soru ise genel olarak uzaktan eğitim sürecinin üzerlerinde bir etki oluşturup oluşturmadığına yöneliktir. Öğrencilerin vermiş olduğu cevaplar "olumlu" ve "olumsuz" etki olmak üzere iki kategori altında toplanmıştır. Uzaktan eğitim sürecin öğrenciler üzerinde oluşturduğu etkiye yönelik öğrenci görüşleri Tablo 15'de verilmiştir:

Tablo 15.

Uzaktan eğitim sürecin öğrenciler üzerinde oluşturduğu etkiye yönelik öğrenci görüşleri

Kategori	Kod	f
Olumlu	Bilgisayar kullanmayı öğrenme	7
	İnternet kullanmayı öğrenme	5
	EBA'yı aktif kullanma	3
	Uzaktan eğitim uygulamalarını öğrenme	2
Olumsuz	Oyun düşkünlüğü	3
	İnternet bağımlılığı	2
	Okuldan kopma	1

Öğrenciler uzaktan eğitim sürecinde olumlu yönde kazanım olarak bilgisayar kullanmayı (f: 7), internet etkili kullanmayı (f: 5), EBA'yı aktif kullanmayı (f: 3) ve uzaktan eğitim uygulamalarını (f: 2) öğrendiğini belirtirken; diğer taraftan oyun düşkünlüğü (f: 3), internet bağımlılığı (f: 2) ve okuldan kopma (f: 1) gibi olumsuz durumlarla karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerden yapılan doğrudan alıntılar aşağıdaki gibidir.

Ö2: "İnterneti öğrendim falan"

Ö6: "EBA'yı daha önceki döneme göre daha aktif kullanıyoruz. Dersler oradan işleniyor ve ödevler oradan veriliyor"

Ö21: "Evet kendimi bilgisayar kullanmakta geliştirdim."

Ö15: "Teknolojiyi daha iyi kullanmamı sağladı."

Ö23: "İnternette daha verimli saatler harcıyorum derslerim ve hocalarımla günlük hayattan konuşup düşünüyorum. Bilmeceler sorup eğleniyoruz".

TARTIŞMA VE SONUÇ

Veli ve öğrencilerin genellikle uzaktan eğitim sürecini olumlu değerlendirdikleri ve uzaktan eğitim şeklinde işlenen sosyal bilgiler dersini verimli buldukları tespit edilmiştir. Benzer sonuç Akgün ve Oran (2020) tarafından yapılan araştırmada da gözlenmiştir. Yadigar (2010) tarafından yapılan araştırmada bir kısım öğrenciler uzaktan eğitim programı hakkında olumlu görüş belirtirken bir kısmı ise uzaktan eğitimi yetersiz bulduklarını belirtmiştir. Öğrenci ve velilerin olumlu bulmalarının temel nedeni salgın dönemine rağmen eğitim öğretim faaliyetlerinin devam etmiş olmasıdır. Chang ve Satako (2020) eğitimin sürekliliğinin sağlanmak amacıyla uzaktan eğitime geçildiğini belirtmiştir. Çünkü bu kadar büyük ve evrensel bir salgın döneminde yüz yüze eğitim imkânı olmadığı için ve yapılabilecek başka bir yöntem bulunmadığından dolayı uzaktan eğitim çalışmalarına zorunlu geçilmiştir. Bundan dolayı veli ve öğrenciler tarafından olumlu ve faydalı olarak değerlendirilmektedir. Bununla birlikte veli ve öğrencilerin genel tercihi yüz yüze eğitimidir. Uzaktan eğitim çalışmalarının, yüz yüze eğitimin yerine ve yüz yüze eğitim için alternatif olarak düşünmekten ziyade yüz yüze eğitim faaliyetlerini takviye edici ve destekleyici olarak kullanılmasının eğitim sürecine büyük katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Yürütülen uzaktan eğitim sürecini olumlu ve verimli olarak ifade etseler de veli ve öğrenciler genel olarak yüz yüze eğitimi tercih ettikleri gözlenmiştir. Hatta veli ve öğrenciler bu süreçte yüz yüze eğitim yapılamayacağı için uzaktan eğitim çalışmalarının faydalı ve verimli olduğunu belirtmişlerdir. Oysa Şahin ve Tekdal (2005) internet tabanlı eğitimin yüz yüze eğitime oranla başarılı sonuçlar elde ettiğini belirtmiştir. Akgül ve Oran'a (2021) göre, yüz yüze eğitim sisteminin uzaktan eğitim sistemine oranla daha faydalı olduğu kanaatinde fikir birliğine ulaşılmıştır. Bir kısım veli ve öğrenciler, uzaktan eğitim sürecini yüz yüze eğitime göre verimsiz değerlendirmelerinin temelinde teknolojik imkânsızlık, internet problemleri ve öğrencilerin ilgisizliği gibi nedenler olduğunu belirtmişlerdir. Arslan, Arı ve Hayır Kanat (2021) yapmış oldukları veli görüşleri doğrultusunda en fazla rastlanılan problemin, uzaktan eğitim sürecinde yararlanılan online eğitim uygulamalarını yeterli derecede kullanabilecek dijital yeterliliklere sahip olmamaları şeklinde tespit etmişlerdir. Benzer şekilde Yıldız (2020) da teknolojik alt yapıya ilişkin sıkıntıları ve öğrenci ilgisizliğini uzaktan eğitim sürecinin verimsiz geçme

nedenleri arasında saymıştır. Bu sıkıntılar giderildiği takdirde daha verimli eğitim faaliyetleri gerçekleştirilebilir.

Yaşanan salgın süreci öğrencilerin eğitim ve öğretim süreçlerinin aksamasına (Yıldız, 2020) neden olmuştur. Uzaktan eğitim çalışmalarıyla bu aksaklıklar bir nevi telafi edilmeye ve giderilmeye çalışılmıştır. Yapılan çalışmada veli ve öğrenciler, uzaktan eğitim sürecinde işlenen sosyal bilgiler dersinin, akademik başarılarına katkısı olduğunu belirtmişlerdir. Özellikle salgına ve kısıtlamalara rağmen derslerin işlenmesi ve eğitim-öğretim faaliyetlerinin devam etmesi bu durumun temel nedenidir. Ama bazı veliler vaktin yetersiz olması ve iletişim problemleri gibi nedenlerden dolayı derslerin, öğrencilerin akademik başarısına etkisinin olmadığını ifade etmişlerdir. Velilerin sosyal bilgiler dersi başta olmak üzere uzaktan eğitim sürecinde en çok karşılaştıkları problemin internetle ilgili olduğu görülmektedir. Benzer durum Akgül ve Oran (2021) tarafından da tespit edilmiştir. Daha sonra öğrencilerin ilgisiz olması ve aynı evde birden fazla öğrencinin bulunması da yaşanan diğer zorluklar arasında yer almaktadır. Bakioğlu ve Çevik (2020) öğrencilerin çevrim içi veya çevrim dışı derslere katılımlarının az olduğu ve öğrencilerde motivasyon düşüklüğünün olduğunu tespit etmiştir. Benzer şekilde Arslan, Arı ve Hayır Kanat (2021) öğrenci ilgi ve motivasyonlarının düşük olduğunu belirtmiştir. Öğrenciler ise süreçte bağlantı problemi başta olmak üzere sistem, elektronik alet ve ortam kaynaklı sorunlar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Anderson (2020) ise bu durumu destekler şekilde öğrenciler arasında teknolojik eşitsiliğin eğitimde fırsat eşitliğine aykırı olduğunu belirtmiştir. Yukardaki durumu destekler nitelikte genel itibarıyla dünyaya bakıldığı zaman salgın dönemi öğretmenler, öğrenciler ve ebeveynler için büyük zorlukları beraberinde getirdiği görülmektedir (Chang ve Satako, 2020).

Eğitim sürecinin verimli geçebilmesi için mühim konulardan birisi de ön hazırlıktır. Her eğitim çalışmasında olduğu gibi uzaktan eğitim faaliyetlerinde de veli ve öğrencilerin bir takım hazırlıklar yapmaları gerekmektedir. Veliler ve öğrencilerle yapılan görüşmelerde uzaktan eğitim sürecine yönelik önceden hazırlık yapıldığı anlaşılmıştır. Uzaktan eğitim sürecinde sosyal bilgiler dersine hazırlık özelinde veliler, öğrencilerin, ders araç gereçlerini hazırladıklarını belirtmişlerdir. Velilerin bu süreçte öğrenci için ayrı bir oda hazırladığı, öğrenciye dersleri hatırlattıkları, misafir alma ve misafirlğe gitme gibi programlarını iptal ettikleri ve ders esnasında televizyon izlemedikleri tespit edilmiştir. Öğrenciler ise sosyal bilgiler derslerine yönelik olarak başta ders araç gerecini hazırlama, erken kalkma, zamanında derse girme, gerekli durumlarda büyüklerden yardım alma, işlenecek derse göz atma ve dersle ilgili araştırma yapma şeklinde hazırlıklar yapmaktadırlar. Ayrıca uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerin sosyal bilgiler ödevlerini genellikle teknolojik araçları kullanarak, internet üzerinden araştırarak, sosyal medya üzerinden, EBA'dan destek alarak, kendi başına, ailesinden yardım alarak ve arkadaşlarıyla birlikte yaptıkları saptanmıştır.

Salgın sürecinin toplum üzerinde farklı açılardan olumsuz etkileri gözlenmiştir. Bunlardan biri, sosyal tecrit ve sokağa çıkma kısıtlaması sürecinde öğrencilerin sosyal ve psikolojik problemler yaşamalarıdır (Yanık ve Yeşilçınar, 2021). Kaya (2020) da salgın sürecinin öğrencilerin ruh sağlığını olumsuz etkilediğini belirtmiştir. Velilere göre salgın döneminde yürütülen uzaktan eğitim çalışmaları örtük olarak da psikolojik sorunlar

yaşayan öğrencilerin sosyal ve kişisel gelişimine katkı sağlamakta ve öğrencilerin bir nevi psikolojik rahatlık yaşamalarına yardımcı olmaktadır. Öğrenciler ise uzaktan eğitim etkinliklerinin kendilerine sosyal destek oluşturduğunu ve arkadaşlarıyla birlikte öğretmenleriyle iletişime geçmelerinin kendilerini rahatlattığını belirtmişleridir. Bu durum uzaktan eğitim faaliyetlerinin topluma sağlamış olduğu en büyük faydalardan birisidir.

Yapılan çalışmada veliler salgın döneminin öğrencileri olumsuz etkilediğini belirtmiştir. Veliler uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerde bazı bağımlılıkların oluştuğunu ve davranış bozuklukları gözlemlediklerini belirtmişlerdir. Velilerin belirttiği davranış bozuklukları agresifleşme, kardeşler arası geçimsizlik, olumsuz davranışlar, içine kapanma, yalnız hissetme şeklindedir. Erdoğan ve Hocoğlu (2020) salgının direkt etkileri veya salgın sebebiyle uygulanan karantina ve sosyal tecrit sebebiyle psikiyatrik belirtilerin görülme sıklığının arttığını belirtmiştir. Bunlar arasında depresif belirtiler, uyku bozuklukları, kaygı, obsesif belirtiler, sinirlilik, yalnızlık duygusu, çaresizlik ve travma sonrası stres gibi belirtileri ifade etmişleridir. Bu durum yapılan çalışma sonuçlarını doğrular niteliktedir. Benzer şekilde Akgül ve Oran (2021), çocukların evde tek başlarına eğitim almalarının onların psikolojik ve sosyal gelişimlerini engelleyeceğini belirtmişlerdir.

Okullar, öğrencilerin doğrudan veya dolaylı olarak sosyalleşmesine katkı sağlamaktadır (Öztürk ve Memişoğlu, 2018). Salgın sürecinde uygulanan uzaktan eğitim çalışmaları öğrencilerin okuldan kopmalarına neden olmuştur. COVID-19 salgın sürecinde öğrenciler, bir yandan daha önce hiç tecrübe etmedikleri uzaktan eğitim modeli ile yürütülen derslere adapte olmaya çalışırken bir yandan da sosyal izolasyonun etkileri ile baş etmeye çalışmışlardır (Yanık ve Yeşilçınar, 2021). Bu çalışmanın bulgularıyla tutarlı bir şekilde Başaran vd., (2020) de uzaktan eğitim sürecinin öğrencide sosyal becerilerin gelişmemesi sorununu ortaya çıkardığını belirtmiştir. Benzer durum Aytaç (2003) tarafından da ifade edilmiştir.

Uzaktan eğitim sürecinde öğrenciler bilgisayar, internet, EBA ve uzaktan eğitim uygulamalarını kullanmayı öğrendiklerini belirtmişlerdir. Bu durum öğrencilerin örtük kazanımlar elde ettiğini göstermektedir. Bu durumu destekler şekilde Obiakor ve Adeniran (2020) velilerin eknolojiyi öğrenme zorunluluğu içerisine girdikleri belirtilmiştir. Öğrenciler belirtilen olumlu durumların yanında oyun düşkünlüğü ve internet bağımlılığı gibi olumsuz etkilerin de olduğunu belirtmişlerdir. Benzer şekilde veliler de öğrencilerde internet bağımlılığı, dijital oyunlara karşı düşkünlük ve teknolojik araçlara karşı aşırı bir ilgi gibi olumsuzluklar gözlemlediklerini ifade etmişlerdir.

ÖNERİLER

Uzaktan eğitim sürecinde verimli bir sosyal bilgiler dersi işlenmesi için veliler, öğrencilerin motive edilmesi, veli ile iletişim kurulması, öğrenciyle bizzat ilgilenilmesi, öğrencilere ödev verilmesi, öğrencilerin teknolojik eksikliklerinin giderilmesi ve ders saatlerinin artırılması şeklinde tavsiyelerde bulunmuşlardır. Akgül ve Oran (2021) da velilerin internetle ilgili alt yapı sıkıntılarının düzeltilmesini tavsiye ettiklerini belirtmişlerdir. Bu çalışmada ise veli ve öğrencilerin görüşleriyle birlikte literatür dikkate alınarak aşağıdaki önerilerde bulunmaktadır:

1. Uzaktan eğitim süreci için alt yapı sistemi geliştirilmelidir.
2. Öğrencilerin temel eksiklikleri tespit edilmeli ve gerekli destekler sağlanmalıdır.
3. Öğrencilerin süreci kolay atlatabilmeleri için sosyo-psikolojik destekler sağlanmalıdır.
4. İnternet bağımlılığı ve davranış bozukluğu konularında velilere eğitimler verilerek öğrencilere destek sunulmalıdır.
5. Öğrencilere etkili ders çalışma konularında eğitimler verilmelidir.
6. İnternet ve dijital ortamda sosyal bilgiler dersine yönelik uygulamalı etkinlikler geliştirilmelidir.
7. Öğrencilerin aktif olacakları görevler verilmelidir.

KAYNAKLAR

- Akdemir, Ö. (2011). Yükseköğretimimizde uzaktan eğitim. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 2, 69-71. <https://doi.org/10.5961/jhes.2011.011>
- Akgün, G., & Oran, M. (2021). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin, ortaokul öğrencilerinin ve öğrenci velilerinin pandemi sürecindeki uzaktan eğitime ilişkin görüşleri. *Eğitimde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 3(2), 15-37. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1469739>
- Aksoğan, M. (2020). Opinions of students about distance education in the pandemic process. *NATURENGS*, (Özel Sayı)1-9. <http://dx.doi.org/10.46572/nat.2020.11>
- Akyüz, Y. (2012). *Türk eğitim tarihi*. Pegem Akademi Yayınları.
- Anderson, J.(2020). *The coronavirus pandemic is reshaping education: Quartz*. <https://Qz.Com/1826369/HowCoronavirus-Is-Changing-Education/>, (30 Haziran 2022).
- Arslan, K., Arı, A. G., & Kanat, M. H. (2021). Covid-19 pandemi sürecinde verilen uzaktan eğitim hakkında veli görüşleri. *Ulakbilge*, 57, 192-206. <https://dx.doi.org/10.7816/ulakbilge-09-57-03>
- Aydin, E., & Erol, S. (2021). Theviews of Turkish language teachers on distance education and digital literacy during covid-19 pandemic. *International Journal of Education and Literacy Studies*, 9(1), 60-71. <http://dx.doi.org/10.7575/aiac.ijels.v.9n.1p.60>
- Aytaç, T. (2003) Geleceğin öğrenme biçimi: E-öğrenme. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, 35(3), 85-124
- Bakioğlu, B., & Çevik, M. (2020). COVID-19 pandemisi sürecinde fen bilimleri öğretmenlerinin uzaktan eğitime ilişkin görüşleri. *Turkish Studies*, 15(4), 109-129. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.43502>
- Başaran, M., Doğan, E., Karaoğlu, E., & Şahin, E. (2020). Koronavirüs (Covid-19) pandemi sürecinin getirisi olan uzaktan eğitimin etkililiği üzerine bir çalışma. *Academia Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 368-397.
- Başkale, H. (2016). Nitel araştırmalarda geçerlik, güvenirlik ve örneklem büyüklüğünün belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 9(1), 23-28. <https://dergipark.org.tr/en/pub/deuhfed/issue/46796/586804>
- Bower, B. (2001). Distance education: Facing the faculty challenge. *Online Journal of Distance Learning Administration*, 4(2), 1-6. <http://dx.doi.org/10.1.1.458.7893>
- Bozkurt, A. (2017). Türkiye’de uzaktan eğitimin dünü, bugünü ve yarını. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 85-124.

<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/403827>

- Chang, G.C., & Satako, Y. (2020). *How are countries addressing the covid-19 challenges in education? a snapshot of policy measures.* <https://gemreportunesco.wordpress.com/2020/03/24/how-are-countries-addressingthecovid-19-challenges-in-education-a-snapshot-of-policy-measures/>, (30 Haziran 2022).
- Er Türküresin, H. (2020). Covid-19 pandemi döneminde yürütülen uzaktan eğitim uygulamalarının öğretmen adaylarının görüşleri bağlamında incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 49(1), 597-618. <http://dx.doi.org/10.37669/milliegitim.787509>
- Erdoğan, A., & Hocaoğlu, Ç. (2020). Enfeksiyon hastalıklarının ve pandeminin psikiyatrik yönü: Bir gözden geçirme. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 23(1), 72-80. <http://dx.doi.org/10.5505/kpd.2020.90277>
- Ertürk, S. (1988). Türkiye'de eğitim felsefesi sorunu. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(3), 11-16. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/88406>
- Gunawardena, C. N., & McIsaac, M. S. (2013). *Distance education.* In handbook of research on educational communications and technology (pp. 361-401). Routledge.
- Günaydın, Y. (2021). Türkçe öğretmenlerinin uzaktan eğitimde yazma becerisinin geliştirilmesine ilişkin yaşadıkları sorunlar ve çözüm önerileri. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (71), 703-724. <http://dx.doi.org/10.14222/Turkiyat4520>
- İşman, A. (2005). *Uzaktan eğitim.* Pegem A Yayıncılık.
- Karakuş, N., Ucuşsatar, N., Karacaoğlu, M. Ö., Esendemir, N., & Bayraktar, D. (2020). Türkçe öğretmeni adaylarının uzaktan eğitime yönelik görüşleri. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (19), 220-241. <http://dx.doi.org/10.29000/rumelide.752297>.
- Kaya, A., & Dilekçi, Ü. (2021). Covid-19 salgını sürecindeki acil uzaktan eğitime ilişkin ebeveynlerin algıları: bir metafor analizi çalışması. *Trakya Eğitim Dergisi*, 11(3), 1621-1636. <https://doi.org/10.24315/tred.933889>
- Kaya, B. (2020). Effects of pandemic on mentalhealth. *Klinik Psikiyatri*, 23(2), 123-24 <http://dx.doi.org/10.5505/kpd.2020.64325>.
- Kaya, M., Çitil Akyol, C., Özbek, R., & Pepeler, E. (2017). Lisansüstü eğitim programlarında uzaktan eğitim uygulamasına yönelik eğitim bilimleri bölümü akademisyenlerinin görüşleri. *Electronic Journal of SocialSciences* 16, 1616-1627
- Koçoğlu, E. (2020). *Eğitim tarihine kavramsal bakış.* İçinde M. Köçer ve E. Koçoğlu (Eds.) *Eğitim tarihi* (ss. 1-13). Pegem Akademi Yayınları.
- Kurnaz, E., & Serçemeli, M. (2020). Covid-19 pandemi döneminde akademisyenlerin uzaktan eğitim ve uzaktan muhasebe eğitimine yönelik bakış açıları üzerine bir araştırma. *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi*, (3), 262-288. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1163428>
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma, desen ve uygulama için bir rehber.* (Çev. Editörü: Selahattin Turan). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Miller, S. (2003). Analysis of phenomenological data generated with children as research participants. *Nurse Researcher*, 10(4), 68-82.
- Obiakor, T. & Adeniran A. P. (2020). *Covid-19: Impending situation threatens to deepen*

- Nigeria's education crisis.* <https://www.africaportal.org/publications/covid-19-impending-situation-threatens-deepen-nigeriaseducation-crisis/> (30 Haziran 2022).
- Özby, Ö. (2015). Dünyada ve Türkiye’de uzaktan eğitimin güncel durumu. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, (5), 376-394.
- Özdemir, Ç., Çakıroğlu, M., Bayılmış, C., & Ekiz, H. (2004). Teknolojik gelişme için eğitimin önemi ve internet destekli öğretimin eğitimdeki yeri. *The Turkish Journal of Educational Technology*, 3(3), 144-147.
- Öztürk, R., & Memişoğlu, S. P. (2018). Öğretmenlerin etkili okula yönelik görüşleri. *International Journal of Social Science*, 1(68), 55-76. <http://dx.doi.org/10.9761/IASSS7665>
- Seyhan, A. (2021). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Covid-19 salgını sürecinde uzaktan eğitim deneyimleri ve görüşleri. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 7(3), 65-93.
- Şahin, M. C., & Tekdal, M. (2005). İnternet tabanlı uzaktan eğitimin etkililiği: Bir meta-analiz çalışması. *Akademik Bilişim*, 02-04.
- Şeren, N., Tut, E., & Kesten, A. (2020). Korona virüs sürecinde uzaktan eğitim: Temel eğitim bölümü öğretim elemanlarının görüşleri. *TurkishStudies*, 15(6), 4507-4524.
- Turan, Z., & Gürol, A. (2020). Eğitimde acil bir dönüşüm: Covid-19 pandemisi döneminde çevrim içi ders alan üniversite öğrencilerinin stres algıları ve görüşleri. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi (HAYEF)*, 17(2), 222-242
- Yadigar, G. (2010). Uzaktan eğitim programlarının etkinliğinin değerlendirilmesi: G.Ü. bilişim sistemleri uzaktan eğitim tezsiz yüksek lisans programı örneği. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Yalçınkaya, E., & Öner, G. (2020). *Dünyada çağdaş eğitim hareketleri*. İçinde M. Köçer ve E. Koçoğlu (Eds.) Eğitim tarihi (ss. 253-274). Pegem Akademi Yayınları.
- Yanık, D., & Yeşilçayır, İ. (2021). COVID-19 pandemi sürecinde yaşanan sosyal izolasyonun hemşirelik öğrencileri üzerindeki etkileri: Niteliksel araştırma. *Sağlık Akademisyenleri Dergisi*, 8(2), 103-112.
- Yeşilyaprak, B., & Uçar, E. (2007). *Öğrenmeden öğretime*. İçinde B. Yeşilyaprak (Ed.), *Eğitim psikolojisi* (ss.310-368). Pegem Akademi Yayınları.
- Yıldırım A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, Y. (2022). Uzaktan eğitim şeklinde yürütülen T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinin 8. sınıf öğrencilerinin başarısına etkisi. *Journal of Interdisciplinary Education: Theory and Practice*, 4(1) , 22-33 <http://dx.doi.org/10.47157/jietp.1032685>
- Yıldız, V. A. (2020, Haziran). Üniversite öğrencilerinin pandemi dönemi aldıkları eğitime ilişkin görüşleri. *2st International Conference on Interdisciplinary Educational Reflections, Conference Proceeding Book*, Near East University Campus, Nicosia, Cyprus. Erişim adresi: <https://icier2020.neu.edu.tr/wp-content/uploads/sites/38/2020/09/31/ICIER-2020-Proceeding-book-published-16.09.2020.pdf>